

- мистецтво допомагає встановити зв'язок між минулим та сучасним;
- воно несе конкретну образну інформацію, виступає своєрідним аналогом, або об'єктом пізнання та приносить естетичну насолоду;
- художня творчість дає новий імпульс майбутнім фахівцям у розробці побутових моделей одягу та зачісок;
- за допомогою мистецтва ідея втілюється в образ у такій формі, яка збуджує емоції, викликає особливі художні переживання, активізує фантазію і уяву;
- за його допомогою учні стають здатними сприймати оточуючий їх світ у цілісності.

Отже, мистецтво було і залишається одним із найважливіших чинників розвитку художньо-творчих умінь учнів. Воно стимулює їхню творчу діяльність, освячує і збагачує життя емоційними переживаннями та роздумами.

Про важливу педагогічну роль мистецтва говорив В. Вахтеров: «По суті, вся роль вчителя зводиться до того, щоб пов'язувати всі факти, всі думки в головах учнів і будувати з них одне гармонійне ціле, що відповідає дійсності. Ми знаємо, що в науці це досягається шляхом широких узагальнень, законів і висновків. Але цій самій меті слугує і мистецтво. У кожному добутку є гармонійне ціле... Єдність, гармонія, стиль, стрункість – от його ідеал, і в цьому його висока педагогічна цінність» [1, с. 320].

Література

1. **Вахтеров В.П.** Избранные педагогические сочинения [сост. Л.Н. Литвин, Н.Т. Бритаева]. – М.: Педагогика, 1987. – 376 с.
2. **Энциклопедический словарь юного художника** [сост. Н.И. Платонова, В.Д. Синюков]. – М.: Педагогика, 1983. – 416 с., ил.

УДК 378.016:785:371.322.2

Гризозлазова Т.І.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ОДИН ІЗ ВАЖЛИВИХ ЗАСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ В ІНСТРУМЕНТАЛЬНОМУ КЛАСІ

В статье рассматриваются вопросы формирования у студентов навыков самостоятельной работы в процессе музыкально-исполнительского обучения в инструментальном классе и пути ее оптимизации.

Ключевые слова: *самостоятельная работа, музыкально-исполнительская деятельность, самоконтроль, самооценка, саморегуляция, личностно-ориентированное обучение.*

Особливої гостроти сьогодні набула проблема оновлення системи освіти. Її сучасне реформування здійснюється за ідеями особистісно-орієнтованого навчання, яке передбачає повноцінний індивідуальний розвиток особистості, всебічну творчу самореалізацію в професійній діяльності. Сучасні реалії вимагають від вчителя не лише високого рівня володіння специфічним набором фахових знань, умінь і навичок, але й здатності до саморозвитку, самовдосконалення. У цих умовах стає актуальною проблема підготовки майбутніх учителів музики з якісно новим рівнем професійної готовності до музично-педагогічної діяльності.

Зазначені освітні тенденції підкреслюють значення самостійної роботи студентів у процесі навчання в мистецьких закладах освіти. У зв'язку з цим виникає необхідність переорієнтації основних позицій їхньої професійної підготовки, спрямованих на активізацію самостійності, здатності до наукового пошуку, генерації нових ідей, активності мислення, проявів власної ініціативи.

Значний вклад у розробку проблеми самостійної роботи у вузі внесли С.Архангельський, В.Бондаревський, О.Євдокимов, В.Луценко, В.Майборода,

П.Підкасистий, М.Солдатенко, І.Шайдур та ін. Їх фундаментальні праці містять аналіз різних аспектів самостійної роботи; в них висвітлюється її сутність, форми та види. У цих дослідженнях проводились пошуки методів раціональної організації самостійної роботи студентів, зверталась увага на те, що самостійна робота студентів має бути спрямована не лише на засвоєння теоретичних знань, а й практичне оволодіння способами та прийомами самостійної роботи.

У музично-педагогічних дослідженнях (Л.Рахімбаєвої, Г.Ципіна, І.Немикіної та ін.) самостійність розглядається у поєднанні із творчістю і здебільшого визначається як творча самостійність.

Аналіз різноманітних джерел з проблем самостійної роботи дає підстави вважати, що у більшості із них прослідковується прагнення знайти стандартні методи та засоби керівництва самостійною діяльністю студентів. Проте у дидактичному аспекті недостатньо виявленими залишаються потенційні можливості самостійної роботи студентів у процесі інструментальної підготовки.

Ефективність включення студента в процес самостійної роботи може визначатися тим, наскільки він наближається до особистої самоактуалізації, саморозвитку, самовдосконалення як основи особистісного зростання. В структурі саморозвитку Л.Кулікова виділила такі взаємообумовлені компоненти: самопізнання, саморегуляція, самовизначення, самовиховання, самоусвідомленість, підвищення особистісної продуктивності.

Система інструментальної підготовки майбутнього вчителя музики у вузі базується, на жаль, на домінуванні репродуктивних методів навчання, а тому необхідно активізувати самостійну роботу, яка повною мірою сприяє самовиявленню сутнісних якостей студента, необхідних для його майбутньої професійної діяльності: вміння самостійно художньо осмислити музичний твір, знаходити відповідні рішення проблемних завдань та ситуацій у створенні власної інтерпретації, розвивати внутрішні потреби до подальшого пізнання та самостійних дій. Так, К.Ігумнов вчив знаходити у спілкуванні з ним лише відправні точки. Стратегічну лінію викладацької діяльності Г.Нейгауз визначив словами: "Вважаю, що до головних завдань педагога належить: зробити так, аби бути непотрібним учню, ... вчасно зійти зі сцени, тобто прищепити йому самостійність мислення, самопізнання і вміння добиватися мети" [3, 94]. Отже, в умовах самостійних проявів, пошуків студентів повинна змінюватись і стратегія поведінки викладача: він має контролювати, корегувати, спрямовувати даний процес, надавати відповідну розвиваючу допомогу та послідовно змінювати прямий, безпосередній вплив на опосередкований. Необхідно створювати такі умови в навчальному процесі, які б забезпечували можливість розвивати особисту активність студента, здібності до самоорганізації, самоконтролю власної діяльності, організовувати навчальний процес як вирішення навчально-пізнавальних проблем на основі діалогового спілкування та співробітництва.

Ціннісно-змістовна, оцінна самостійна робота студента в інструментальному класі дозволяє розглядати її як якісну характеристику його учбово-художньої діяльності, як один із важливих методичних принципів. Її оптимізації сприяють особистісно орієнтовані типи навчання: розвивальне та проблемне. В основі системи розвивального навчання лежить розвиток студента як суб'єкта навчання, а навчальний процес розглядається як діяльність, в якій реалізується його суб'єктний досвід.

В умовах проблемного навчання значно активізується пізнавально-пошукова, продуктивна робота студента. Проблемні ситуації в інструментальному класі створюються постановкою навчально-виконавських завдань і мають стати невід'ємною частиною практичних занять. Цінним є те, що проблемний тип навчання – це засвоєння не лише результатів пізнання, а й самого процесу отримання цих результатів (формування уявлень конкретної звукової фактури, конструювання виконавської моделі інтерпретації, пошук шляхів реального художнього втілення). Найпоширенішою формою співробітництва на таких заняттях є проблемно-пошуковий діалог, в умовах якого студенти відчують себе

співучасниками навчального процесу. Як свідчить досвід, проблемно-пошукова діяльність значною мірою сприяє розвитку умінь інтегрувати та синтезувати інформацію, впливає на оригінальність, самостійність думок, пошуковий стиль мислення. Проблемне навчання в цілому, за словами О.Федорович, розвиває здібність до самоосвіти.

Значне місце в процесі самостійної роботи належить проєктивним технологіям – прогнозуванню, моделюванню, за допомогою яких реалізується уміння вибирати і моделювати способи діяльності, контролювати і оцінювати її результати.

Формування навичок самостійної роботи студентів в інструментальному класі передбачає розвиток музичного мислення; відповідних знань; уміння оперувати музично-слуховими уявами; самоконтролю, самооцінки; активності, ініціативи, волі; рефлексивних умінь.

Осягнення виразно-сміслового контексту музичного твору і розуміння логічної організації звукових структур неможливе без включення у даний процес музичного мислення та його елементів: аналізу, узагальнень, порівнянь, зіставлень. Музичне мислення також пов'язане із знаннями, які є основою для його розвитку. Необхідність активізації самостійності мислення виникає на всіх етапах навчання в інструментальному класі.

Уміння оперувати музично-слуховими уявами – необхідна умова художнього виконання. Активізація слухової функції забезпечує адекватність звукового прообразу інтерпретаторського задуму. Музично-слухова уява – основа, на якій формуються слухомоторні навички. Звідси починається пошук відповідних виконавських рухів та художньої техніки. Звичайно, в інструментальному класі необхідно надавати студенту можливість самостійно вишукувати взаємозв'язок музично-слухових та рухо-моторних уявлень. Робота викладача в таких ситуаціях має бути націлена на те, щоб всебічно сприяти та розвивати самостійні прояви студентів.

Проблема виховання самостійності тісно пов'язана із розвитком активності, ініціативи, волі студента, які функціонують на кожному із її етапів. При цьому педагог має заохочувати та спонукати студентів до критичного оцінювання результатів своєї виконавської діяльності, до самостійного пошуку, а також створювати умови для самостійних проявів. В інструментальному класі має панувати ситуація взаємодії на основі співпраці, рівноправного діалогу викладача і студента, де викладач постає організатором самостійної діяльності студентів, контролює та корегує її, надаючи, за словами К.Роджерса, "розвиваючу допомогу".

Активне стимулювання студентів до самооцінної діяльності неможливе без розвитку рефлексивних умінь, які виявляються у здатності оцінювати власну музично-виконавську діяльність і відношення до неї, аналізувати свої можливості. На основі цього відбувається накопичення внутрішнього досвіду та його особистого змісту.

Самостійна робота студентів у вузі – це продуктивна діяльність, а тому неминуче передбачає творче наповнення. Творчу активність у даному контексті слід розуміти як вияв ціннісного відношення до музичної діяльності, а самостійність – як реалізацію даного відношення.

Отже, підготовка кваліфікованих фахівців, здатних до компетентної, відповідальної діяльності за своєю спеціальністю, не можлива без підвищення ролі самостійної роботи як форми організації та важливої складової навчального процесу. Вона впливає на глибину та стійкість набутих знань і умінь, які можуть творчо застосовуватись в подальшій професійній діяльності. Самостійну роботу студентів необхідно розглядати як один із важливих засобів забезпечення ефективності навчання в інструментальному класі.

Література

1. **Капська А.Й.** Організація самостійної роботи студентів у світлі вимог Болонської системи // Соціалізація особистості: Збірник наукових праць. За Заг.ред. проф.А.Й.Капської. Том XXIX. - К.: НПУ, 2007. - С.3-11.

2. **Луценко В.В.** Організація самостійної роботи студентів в умовах особистісно орієнтованого навчання: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. - Харків, 2002. - 18 с.
3. **Нейгауз Г.Г.** Об искусстве фортепианной игры: Записки педагога. 5-е изд. - М.: Музыка, 1988. - 204 с.
4. **Новые педагогические и информационные технологии в системе образования** / Е.С.Полат, Ю.М.Бухарина, М.В.Моисеева. Под ред. Е.С.Полат. - М.: Издательский центр "Академия", 2002. - 272 с.
5. **Пехота О.М., Старєва А.М.** Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: Монографія. - Миколаїв: Вид-во "Іліон", 2006. - 272 с.
6. **Пидкасистый П.И.** Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении. - М., 1980. - 240 с.
7. **Солдатенко М.М.** Теорія і практика самостійної пізнавальної діяльності: Монографія. - К.: Видавництво НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. - 198 с.
8. **Цыпин Г.М.** Обучение игре на фортепиано: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. №2119 "Музыка и пение". - М.: Просвещение, 1984. - 176 с.

УДК 37.015.31:78]:376-056.36

Клещерова І. М.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ УСВІДОМЛЕНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статье понятие «осмысленная саморегуляция» рассматривается как важный механизм музыкально-исполнительской деятельности, который обеспечивает ее высокую успешность. В его содержании выделяются конкретные умения, необходимые для осуществления этой деятельности.

Ключевые слова: осмысленная саморегуляция, музыкально-исполнительская деятельность.

Психологічний аналіз музично-виконавської діяльності дозволяє охарактеризувати її як напружену, багатоаспектну, складноорганізовану в змістовному, часовому та структурно-функціональному аспектах, а це виносить на перший план проблематику саморегуляції як основного механізму, що забезпечує її високу успішність. Останнім часом інтерес до проблем саморегуляції в науці зростає. На підставі аналізу джерел можна зробити висновок, що у сучасній психологічній літературі поняття саморегуляції зустрічається в різних контекстах і є багатозначним: саморегуляція особистості, саморегуляція стану, саморегуляція діяльності та поведінки, а також психологічна або психічна саморегуляція. У наукових працях саморегуляція розглядається як визначальна характеристика суб'єкта (К. Абульханова-Славська, І. Бех, О.Конопкін, Г. Костюк, С. Максименко, В. Моросанова, В. Татенко та ін.), феномен, що є тісно пов'язаним з самосвідомістю особистості (О. Аронова, М. Боришевський, В. Моросанова та ін.), має складну структуру (О. Конопкін, В. Моросанова та ін.), може виступати як окрема діяльність психорегуляції (Л. Дика, В. Смоленцева та ін.). Виділяють 3 основні рівні саморегуляції: функціональний (біологічний, фізіологічний – рівень індивіда); операційний (предметний – рівень суб'єкта діяльності); мотиваційний (особистісний, духовний – рівень особистості), хоча існують й інші моделі рівневої структури саморегуляції (К. Абульханова-Славська, Б. Зейгарник, В. Моросанова та ін.). В цілому, на думку В. Моросанової, різні підходи в дослідженні проблем саморегуляції можна умовно розмістити на континуумі «особистість-діяльність», де на крайніх полюсах розміщуються або ті концепції, що розглядають особистісну регуляцію без включення до діяльнісного контексту, або ті, що представляють операціональний підхід до довільних процесів. Однак, позиції конкретних авторів рідко можуть бути віднесеними до цих крайностей; існують також концепції, в межах яких створюються спроби описати взаємодію